

Bästa medlemmar i styrgruppen för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga, sekretariatet och de experter som befinner sig på plats!

I denna sammansättning representerar vi Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och närvarande är tf. expert på teckenspråksarbete **Tuula Mertanen** samt sakkunnig (tjänstledig) **Sari Timonen** från Kyrkostyrelsen. Först och främst vill vi tacka för denna inbjudan, eftersom vi med stort intresse har följt processen ända från början. Även för oss är det mycket viktigt att denna process äntligen har inletts och att den framskrider som planerat. Vi vill kort lyfta fram historien mellan kyrkan och gemenskapen av döva och teckenspråkiga så att alla deltagare får en bild av hur samarbetet har byggts upp och i vilken situation vi för närvarande befinner oss.

Den andliga verksamheten för döva inleddes i slutet av 1800-talet. De två första resepräster för döva inledde sitt arbete 1907–1908 på statens bekostnad och under kyrkans tillsyn. I deras uppgifter ingick att ordna gudstjänster och själavård, hålla skriftskola samt sköta kyrkliga förrättningar. Det vidsträckta arbetsfältet orsakade ojämlikhet, eftersom döva i glesbygden kunde få vänta i flera år på att träffa prästerna. Två nya dövpräster valdes 1917 och 1918. De tjänster som döva fick från kyrkan förbättrades till en början, men antalet präster minskade senare till tre. En fjärde tjänst inrättades först 1961.

År 1945 fick man den första diakonissan för döva att underlätta prästernas arbete. Prästerna och diakonissorna fungerade som teckenspråkstolkar och skötte socialvårdsuppgifter tills tjänsterna småningom överfördes till samhället och tolkningen till yrkesutbildade personer. Dövprästerna var i statens tjänst fram till 1997. Vid sidan av organisationerna är kyrkan i praktiken den enda aktören som ordnar verksamhet och tillhandahåller service på det egna språket. Karakteristiskt för kyrkans arbete på teckenspråk är att det i förhållande till antalet teckenspråkiga når sin målgrupp mycket väl, att verksamheten är aktiv och att deltagandet i den är flitigt. **Prästarbetet på teckenspråk (6)** omfattar hela Finland och är indelat i sex olika distrikt. De städer där det funnits dövskolor har varit center för användningen av teckenspråk och vissa av dem har fortfarande en **heltidsanställd diakoniarbetare för teckenspråkiga (4)**. I största delen av församlingarna ingår dock arbetet på teckenspråk i diakoniarbetarnas eller prästernas övriga arbete. I vår kyrka utförs för närvarande inget arbete på teckenspråk i andra yrkesgrupper.

I januari i år godkände Kyrkostyrelsens plenum de **första** riktlinjerna *”Händer fulla av nåd – Riktlinjer för kyrkans teckenspråkiga arbete 2025–2030”*. Riktlinjernas centrala mål är att stärka, utveckla och koordinera kyrkans teckenspråkiga arbete och synliggöra det även för andra än kyrkans teckenspråkiga anställda. ([https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4424/viewmode=infoview/qs_r=Saataavuus%3A%20ladattava%20tiedosto%20\(PDF\)](https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4424/viewmode=infoview/qs_r=Saataavuus%3A%20ladattava%20tiedosto%20(PDF)))

När man granskar kyrkans verksamhet i förhållande till döva har till exempel följande teman lyfts fram:

- Förmyndar- och välgörenhetsmentalitet
- Äktenskapsförbud
- Kyrkan som arbetsgivare för teckenspråkiga
- Beaktande av teckenspråk i rekryteringen: anställda med kunskaper i teckenspråk
- Jämställdhet och lika rättigheter i kyrkan som församlingsmedlem: möjlighet att delta och vara delaktig på teckenspråk, Bibeln på teckenspråk, församlingsråd för teckenspråkiga
- Vem/vilka gör en eventuell undersökning i kyrkan och varifrån kommer resurserna till undersökningen?
- Frågan gäller inte bara kyrkans arbete på teckenspråk, utan hela kyrkan som aktör!

Kyrkans roll i de dövas liv har varit motstridig. Den har erbjudit andligt stöd och gemenskap, men samtidigt deltagit i praxis som har begränsat de dövas subjektiva självbestämmanderätt samt språkliga och kulturella rättigheter. Historiskt sett har kyrkan både stärkt de dövas identitet och varit en del av strukturer som trängt undan användningen av teckenspråk. Detta har också varit svårt för kyrkans anställda vid tidpunkten i fråga. Man har undersökt hur dövpräster förhöll sig till äktenskapslagen. En del präster följde lagen noggrant, medan andra agerade mer själavårdande och ibland kringgick lagen. Denna tudelning syns både i lagens historia och i vissa nuvarande själavårdande samtal. I diakoniarbetarnas arbete lyftes äktenskapslagen och steriliseringarna fram när de kvinnor som berördes personligen nådde den ålder då man börjar reflektera över sitt eget liv. De sörjde sina ofödda barn och eventuella barnbarn. Enligt en kort utredning som Tuula Mertanen nyligen gjorde har man under de senaste åren inte alls diskuterat dessa ämnen, diskuterat dem mycket lite eller diskussionen har blivit livligare under den senaste tiden. De regionala skillnaderna är också stora eftersom ämnena har diskuterats i vissa regioner, men inte alls i andra. Enligt de nuvarande anställda framfördes inga direkta anklagelser mot kyrkan, men en viss dövpräst nämndes i vissa diskussioner. I de senaste årens gruppverksamhet har man behandlat de orättvisor som huvudsakligen har skedde i skolorna.

Kommentarer till verksamhetsplanen

– Vilka styrkor ser du i planen? Vad är lyckat?

- Det är fint att sekretariatet har teckenspråkiga anställda!
- Även i styrgruppen finns företrädare för gemenskaperna av teckenspråkiga och dövblinda med kunskap om både kulturen och språket.
- All information och dokumentation ska finnas på finskt och finlandssvenskt teckenspråk samt på finska och svenska, vilket har lyckats.

– Målen med sannings- och försoningsprocessen är mycket goda. Det finns bra och realistiska planer för fortsättningen.

– Man har samlat in tecken i anslutning till sannings- och försoningsprocessen från Finlands Dövas Förbunds språkrådgivning. Det är en bra utgångspunkt.

– Den egna webbplatsen är bra och viktig!

– Finns det något i planen som oroar? Vad borde utvecklas?

– Hur tryggas vars och ens integritet i gruppdiskussioner? Ordet sprider sig lätt i en liten gemenskap. Finns det någon särskild orsak till valet av gruppdiskussion?

– Tolken roll oroar. Upplevs tolken som pålitlig av den som berättar sin historia? Man gillar inte och litar inte nödvändigtvis på alla tolkar. Det finns också kommunikationssvårigheter som gör att (den hörande) tolken inte nödvändigtvis förstår klienten. Hur kan man trygga och säkerställa detta? Får klienten själv välja en tolk som hen upplever vara tillförlitlig och bra i intervjusituationen? Hur förhåller sig klienten till en döv tolk som kan vara till exempel en nära släkting eller vän? Har klienten också möjlighet att granska den finska/svenska versionen för att försäkra sig om att hen säkert blir rätt förstådd?

– Är hela sekretariatet närvarande vid intervjun eller är bara en av sekretariatets medlemmar närvarande? Ju fler intervjuare det finns, desto mer obekväm kan den intervjuade uppleva situationen i den privata diskussionen.

– Att ge psykosocialt stöd genast under eller efter hörandet är ett bra sätt att reagera så att ingen blir ensam med genomgången av svåra saker. Behöver kyrkligt anställda med kunskaper i teckenspråk delta i efterdiskussionerna? En diakoniarbetare har utbildning i lösningsfokuserad terapi.

– Deltar en kyrkligt anställd i intervjun som psykiskt och socialt stöd? Många har tagit med sig en kyrkligt anställd i svåra situationer (t.ex. vid mottagande av nyheter hos läkare, i krissituationer osv.).

– Räcker det med två år? Sannings- och försoningskommissionen för samer har arbetat i fyra år.

– För den äldre generationen kan det kännas främmande och ångestfyllt att sitta framför bärbara datorer. Hur kan detta beaktas? Den yngre generationen är däremot van att använda mobilen och sociala medier.

– Finns det något man borde göra för att processen ska lyckas?

– Processen ska redan från början vara öppen, transparent och tillförlitlig så att deltagarna upplever den som säker och betydelsefull. En förutsättning för att lyckas är att gemenskapen av döva och teckenspråkiga kan lita på att deras röst hörs på ett genuint sätt. Det är viktigt att

de aktiveras som aktörer och inte bara som följare av processen. Det innebär öppen kommunikation, tydliga verksamhetsprinciper och att gemenskapen deltar i varje skede.

– Redogörelserna på YouTube eller kommunikationen på Facebook förmedlas via sekretariatets separata kanal och inte via sekretariatets medlemmars egna, personliga kanaler eller konton. Att informera via ett personligt konto är en dålig idé och väcker frågan om kommunikationen är officiell eller personens egen åsikt. Det kan också väcka misstro. All kommunikation ska göras i justitieministeriets namn.

– Det är mycket viktigt att ge psykosocialt stöd så att ingen lämnas ensam efter att ha delat sina erfarenheter!

– Om kyrkan tillsätter en egen arbetsgrupp borde den också omfatta pensionerade anställda. De har mer kunskap och erfarenhet om dessa frågor.

– Finns det något annat som du vill lyfta fram i anslutning till genomförandet av processen baserat på dina egna erfarenheter?

– Tillförlitlighet är A och O.

– Efter att någon har delat sina erfarenheter är det viktigt att på något sätt stödja personen som måste hantera tunga saker. Eftervården är viktig.

– Kan man ge vårdpersonalens kontaktuppgifter för en eventuell efterdiskussion så att klienten inte åker hem med ”tomma händer”?

– Enligt några av kyrkans anställda har diskussionen om dessa ämnen ökat under den senaste tiden i och med processen har inletts.

– En egen arbetsgrupp för kyrkan är en bra idé. Kyrkan vill ta ansvar för det som hänt och begrunda hur gemenskapen i fortsättningen kan stödas och enas. Vi står gärna till ert förfogande och hjälper er att föra processen vidare.